

Tilburg University

Review of the book *Kriminologie*, H.J. Schneider, 1987, 3110111977

Fijnaut, C.J.C.F.

Published in:
Delikt en Delinkwent

Publication date:
1989

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Fijnaut, C. J. C. F. (1989). Review of the book *Kriminologie*, H.J. Schneider, 1987, 3110111977. *Delikt en Delinkwent*, 19(7), 675-680.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

C. Fijnaut*

H.J. Schneider, 'Kriminologie', Berlin - New York, Walter de Gruyter, 1987, CXLVIII + 969 p.

Het is eigenlijk onbegonnen werk: een leerboek van meer dan 1100 dichtbedrukte bladzijden bespreken. Dat ik er dan toch aan ben begonnen, heeft 2 redenen. De eerste is gelegen in het feit dat de schrijver van dit boek de niet geringe pretentie heeft om een *Gesamtdarstellung der Kriminologie* te bieden die recht doet aan de stormachtige ontwikkelingen die deze veelkoppige discipline na Wereldoorlog II heeft doorgemaakt. En de tweede wordt gevormd door het feit dat in een aantal tijdschriften dit boek volop is bewierookt zonder dat het werd besproken; dit maakt nieuwsgierig maar wekt ook argwaan: is er een lobby aan de gang? Maar als er dan al goede redenen zijn om 't te doen, dan rijst natuurlijk onmiddellijk de vraag: hoe valt zo'n foliant op een eerbare manier te bespreken?

* Hoogleraar straf- en strafprocesrecht Erasmus Universiteit.

In de eerste plaats moet vanzelfsprekend 't nodige worden gezegd over wat erin staat. Heel wat! Om te beginnen een literatuuroverzicht van 116 bladzijden dat zowel boeken als artikelen e.d. omvat, en dat in een bijlage wordt aangevuld met een lijst van de meest gangbare (Duitse) handboeken en internationaal de meest gelezen criminologische tijdschriften. De tekst zelf van het boek vangt bij wijze van inleiding aan met de bespreking van een aantal smaakmakende thema's in het tegenwoordige criminologische onderzoek: slachtofferschap, economische criminaliteit, criminele barrières, georganiseerde misdaad etc. In hoofdstuk II worden het object, de geschiedenis en de institutionalisering van de criminologie besproken. Waar het 't object betreft komt de behandeling van de stof neer op een kritische uiteenzetting van de verschillende juridische, sociale en sociaal-wetenschappelijke definities van misdaad. De geschiedschrijving is vooral gewijd aan de opeenvolgende en dooreenlopende theoretische stromingen in de Duitse en Amerikaanse criminologie sedert het midden van de vorige eeuw. En in het chapter over de institutionalisering van de criminologie wordt vooral een beeld geschetst van de positie van de criminologie aan de universiteiten in Duitsland en van haar internationale organisatie in termen van verenigingen, instituten, tijdschriften etc. Dan volgen de 3 meest omvangrijke hoofdstukken. In hoofdstuk III wordt enerzijds een gedetailleerd beeld geschetst van de methoden en technieken om de omvang en de structuur van de criminaliteit te meten, en wordt anderzijds ingegaan op de omvang en de ontwikkeling van de criminaliteit in hele werelddelen en in een aantal afzonderlijke landen. Het kroonstuk van het boek vormt volgens de auteur zelf hoofdstuk IV: de hoofdrichtingen in de criminologie. In een eerder onregelmatig tempo worden de lezer hier achtereenvolgens de bekende biologische, psychologisch-psychiatrische, economische, sociaal-psychologische en sociologische theorieën voorgeschoteld, met als dessert een lange verhandeling over 'psycho-analytische Kriminologie'. Hoofdstuk V bevat een uitgebreide bespreking van de relaties tussen criminaliteit, leeftijd en geslacht. Meer bepaald worden er alerhande facetten in behandeld van het thema 'vrouwen en criminaliteit': criminaliteit van vrouwen, criminaliteit tegen vrouwen, de reacties op die en deze criminaliteit enz. Hoofdstuk VI sluit overigens in zekere zin aan op hoofdstuk V, hoewel het opschrift ('Soziale Verursachung und Kontrolle der Kriminalität') ditmaal de inhoud maar ten dele dekt. Zijn eerste gedeelte handelt over de rol van de media in het begaan en in het bestrijden van criminaliteit. In het tweede gedeelte worden een aantal aspecten van het slachtofferschap behandeld. In hoofdstuk VII komt de formele reactie op criminaliteit aan bod, zij 't ook beperkt. Beperkt nl., aan de ene kant, tot de problematiek

van de totstandkoming van strafwetgeving en, aan de andere kant, tot heel de kwestie van de strafuitvoering, in 't bijzonder de toepassing van de vrijheidsstraf. En hoofdstuk VIII tenslotte in een toegift over een aantal facetten van politieke criminaliteit: verschijningsvormen, ontstaansredenen, bestrijdingsmodaliteiten e.a.

Vorenstaande 'inhoudsopgave' maakt het in de tweede plaats mogelijk om toch tenminste enkele algemene kanttekeningen te plaatsen bij dit leerboek. Maar alvorens dit te doen wil ik eerst onomwonden zeggen dat H.J. Schneider met het schrijven van deze *Kriminologie* een indrukwekkende prestatie heeft geleverd. Niet alleen omdat het boek blijkt geeft van veel kennis van allerhande ontwikkelingen in de criminologie maar ook omdat het, ondanks de veelheid aan informatie, in zijn onderdelen een vrij toegankelijk boek is geworden. Daarenboven bevat het op een aantal terreinen rake schetsen van de stand van zaken, zodat niet alleen degenen die nog criminologie willen studeren, iets aan dit boek hebben, maar zeker ook degenen die menen al aardig thuis te zijn in de oeverloze literatuur van deze discipline. Maar dit gezegd zijnde, dan nu een aantal kanttekeningen.

De eerste kanttekening die ik wil maken, slaat op de constructie van het boek. De auteur zelf suggereert in zijn voorwoord dat zij door een of meer centrale gedachten omtrent het karakter van de criminologie wordt gedragen. Maar wie haar aandachtig beschouwt, kan die dan toch maar moeilijk ontdekken. Mijn indruk is veeleer dat de indeling van de stof tamelijk willekeurig is gebeurd, althans niet uit een bepaalde conceptie van de criminologie is afgeleid. Evenmin kan worden staande gehouden dat de 'inhoudsopgave' van één bepaalde logica getuigt: de grote onderwerpen dwarrelen nogal los door elkaar. Wetende waar H.J. Schneider zich in het verleden intensief mee bezig heeft gehouden, is bij mij de gedachte gerezen dat dit leerboek eigenlijk een poging van hem is om zijn diverse interessegebieden in een tekstboek samen te brengen. Zo'n poging is natuurlijk volstrekt honorabel maar als ze niet van meet af aan nieuw wordt ingezet, dan wordt er natuurlijk wel een prijs betaald: een gebrek aan innerlijke samenhang tussen de diverse delen, of althans slechts een geforceerde, nogal nominatieve samenhang hiertussen.

De tweede kanttekening sluit nauw bij de eerste aan: biedt deze *Kriminologie* de *Gesamtdarstellung* waarop de auteur zich beroemt. Met een kanjer van 1100 p. voor je op 't bureau durf je natuurlijk haast niet nee te zeggen. Maar ... de eerlijkheid gebiedt om dit toch maar wel te doen. Want niettegenstaande het vele dat dit boek te bieden heeft, bevat het ook veel niet. Om slechts een paar zeer opvallende tekorten te noemen. In het historische en theoretische vlak wil ik het

voorbeeld van de Franse/Franstalige criminologie nemen. H.J. Schneider slaat hier op diverse plaatsen de plank helemaal mis. Niet alleen door eerst zowat helemaal voorbij te gaan aan het oeuvre van L. Vervaeck, E. de Greeff, A. Hesnard, J. Pinatel e.a. maar ook door vervolgens volledig te miskennen wat er door Ph. Robert en zijn medewerkers op het CESDIP sedert de jaren '70 teweeg is gebracht. Een ander voorbeeld in dit vlak is het feit dat heel de richtingenstrijd die sedert zo'n 5-6 jaar woedt in de (Engelse) kritische criminologie, totaal buiten beeld blijft. In het meer 'objectieve' vlak valt het vanzelfsprekend direct op dat niet alleen geen aandacht wordt geschonken aan opsporing, vervolging en berechting en de hierbij betrokken instellingen, maar ook dat slechts rudimentair wordt ingegaan op een groot aantal verschijningsvormen van criminaliteit. Zijn gehele inhoud overziende mag dan ook worden gesteld dat dit leerboek nogal onevenwichtig is samengesteld. De auteur had er beter aan gedaan om zijn aandacht wat meer te spreiden en i.p.v. lange verhandelingen over psycho-analytische criminologie en politieke criminaliteit vertogen over de eerdergenoemde onderwerpen ontwikkeld.

Ten derde mag worden opgemerkt dat het, al lezende in dit boek, alsmaar scherper opvalt dat de wijze waarop de stof in het algemeen wordt behandeld, gedateerd aandoet. Meer concreet bedoel ik hiermee dat in dit leerboek de theorievorming, de ontwikkeling van onderzoek, de toepassing van inzichten en resultaten etc. nog altijd als a-sociale dingen worden behandeld, als dingen dus die gebeuren ongeacht heersende en voorbijgaande politieke, sociale en economische ontwikkelingen. Ik had gedacht dat zo'n aanpak na de verschijning van boeken als die van G. Wright: *Between the guillotine and liberty; two centuries of the crime problem in France*, en D. Garland: *Punishment and welfare*, niet meer mogelijk was. Maar kennelijk heb ik me hierin zwaar vergist. Ik haast me er wel aan toe te voegen dat de enge kijk die H.J. Schneider in zijn boek op (de ontwikkeling van) de criminologie huldigt, de lezer niet doorlopend het gevoel geeft met oogkleppen op rond te lopen, maar m.n. waar het gaat om de bespreking van de criminologie in Duitsland in de jaren '30-'40, daar kan hij zijn ogen toch niet meer geloven. Want de 'onbevangen' manier waarop daar het werk van auteurs als E. Mezger, F. Exner, E. Seelig e.a. wordt gememoreerd, mag stuitend worden genoemd voor de slachtoffers van de nazistische uitroeiingspolitiek. Heeft H.J. Schneider dan niet met eigen ogen gelezen wat bv. E. Mezger in 1934, in zijn *Kriminalpolitik auf kriminologischer Grundlage*, heeft geschreven over de rol van de (criminele) biologie in de strafrechtspleging van de totale staat. Vanaf deze plaats mag ik zijn geheugen misschien even bijspijkeren: 'Die künftige Strafrechtspflege wird ihr oberstes Ziel darin

sehen, dasz sie sich in den Dienst der Volksaufartung zu stellen hat. Dieses Ziel aber schlieszt zwei Aufgaben in sich: die Wiederherstellung der Verantwortlichkeit des Einzelnen gegenüber der Volksgemeinschaft und die Ausscheidung volks- und rasseschädlicher Bestandteile aus letzterer (. . .). In ihrem biologischen und soziologischen Teile aber schafft sie (de criminologie, CF.) im Sinne des Täter-Prinzips die wissenschaftlichen Voraussetzungen dafür, den Täter, seine Persönlichkeit und seine Funktionen im sozialen Gemeinschaftsleben, zu erkennen und zu verstehen, und so durch Ausmerzungen ungeeigneter Elemente die rassenmäszige Zusammensetzung des Volkes zu heben' (p. 203-204). Wat F. Exner in 1939 in zijn *Kriminalbiologie in ihren Grundzügen* over de joden schreef, ligt, in het licht van het vorenstaande, in al zijn gruwelijkheid dan ook voor de hand: 'In der Tat stimmt das Gesamtbild der jüdischen Straffälligkeit ganz auffallend mit den Grundzügen des jüdischen Wesens überein' (p. 69).

In aansluiting op de kern van de derde kanttekening kan gemakkelijk de vierde worden geplaatst, nl. dat het feit dat de auteur in hoofdzaak alleen interesse tentoonspreidt voor misdaden en misdadigers niet toevallig is, maar teruggaat op een in wezen etiologische opvatting van de criminologie; al zijn beweringen in het voorwoord over de min of meer sociologische, interactische grondslag van dit leerboek ten spijt. Op een aantal plaatsen komt zulk een benadering ontegenzeggelijk wel aan de oppervlakte, maar zijn boek is er zeker niet van doordeesemd. Trouwens, als men hier en daar de afkeer proeft die de auteur kennelijk gevoelt voor eerder radicale, kritische varianten van de interactionistische criminologie zoals die in Duitsland o.a. door F. Sack zijn verdedigd, om van zijn afkeer van de neo-marxistische criminologie maar te zwijgen, dan kan men zich ook niet voorstellen dat 't wel zo zou zijn. Want dan zou 'm zijn eigen boek na een tijdje niet meer smaken, veronderstel ik zo.

De vijfde kanttekening slaat op de redactie van het boek. Dat is natuurlijk (ook) een kwestie van smaak. Maar ik persoonlijk vind ze minder gelukkig. In het bijzonder stuit het mij, vanuit een oogpunt van leesbaarheid, tegen de borst dat de referenties op z'n Amerikaans in de lopende tekst zijn verwerkt; net alsof je een kolossale hamburger annex gehaktbal aan het verorberen bent. Maar ik kan ook slecht tegen teksten die volstaan met door liggende streepjes gemarkeerde opsommingen: alleen al van de gedachte dát je telkens dat dus allemaal moet lezen, word ik moe.

Tenslotte kan niet de vraag worden omzeild hoe de Nederlandse/Nederlandstalige criminologie er in dit pretentieuze boek uitkomt. Het antwoord kan kort en krachtig zijn: heel slecht. In die zin dan dat er

nauwelijks iets over in staat. Natuurlijk, W.A. Bongers wordt meer dan eens geciteerd, en terecht, maar wat er verder in wordt aangehaald, is niet alleen heel weinig, maar is zeker ook niet het beste van wat criminologen na WO II in onze contreien hebben laten zien. En het is al evenmin representatief voor wat er sindsdien hier is gerealiseerd en gepubliceerd. Nu kan men dit H.J. Schneider nauwelijks euvel duiden. Er is in de voorbije decennia ontzettend weinig werk gemaakt van het vertalen van eigen werk in 't Engels, 't Duits of 't Frans. Begrijpelijk, want wie de financiële middelen die hiervoor nodig zijn niet onmiddellijk uit anderman's kas kan halen, die moet zijn eigen beurs snijden of zijn kennissen exploiteren. Maar het is hierom niet minder verdrietig: want terwijl de criminologie in de lage landen als geen andere buitenlandse ontwikkelingen absorbeert, oefent zijzelf niet of nauwelijks invloed uit op wat er internationaal gebeurt. Er zouden dus op de een of andere manier kanalen naar het buitenland moeten worden gegraven. In de vorm van een tijdschrift, van jaarboeken of van wat dan ook.

Een tweede en laatste nabeschuiving in het verlengde van de vorige komt neer op de opmerking dat een 'buitenlands' leerboek als dat van H.J. Schneider ons weer 'ns met de neus drukt op de behoefte aan een aan de eigen situatie aangepast leerboek in de criminologie. In de jaren '60 en '70 zijn er wel allerhande inleidingen vervaardigd, maar die voldoen niet aan de algemene eisen die internationaal aan een gedegen leerboek worden gesteld, en die geven ook niet (meer) weer wat er in de voorbije jaren in Vlaanderen en Nederland is verricht. Ook op dit punt valt er dus nog wat te doen...